

Visie op kenniscocreatie in KAP Water – gedeeld beeld, vervolgstappen en afspraken

Femke Merkx en Laurens Hessels
19-10-2017

Introductie

In deze notitie doen we verslag van de gedeelde visie die ontwikkeld is tijdens de workshop Visie op kenniscocreatie binnen KAP Water van 4 oktober 2017. Ook de vervolgstappen en benoemde afspraken komen aan bod.

De rol van onderzoekers in ‘Samen vernieuwend organiseren van de watercyclus in de regio Amsterdam’

Onze meerwaarde als onderzoekers voor de betrokken actoren

Door vanuit een **neutrale positie**, vanuit een buitenstaander perspectief, verschillende perspectieven te duiden, deze aan de betrokkenen te spiegelen en ze met elkaar in **verbinding** te brengen, helpen we betrokken actoren bij het samen vernieuwend organiseren van de watercyclus in de regio Amsterdam. Daarbij voegen we als onderzoeker **kennis, modellen en eigen denkbeelden** toe in de analyse en duiding. Ook creëren we meerwaarde door de bevindingen en het **leerproces vast te leggen**, zodat discussies zich niet voortdurend herhalen, maar er in opeenvolgende activiteiten op voortgebouwd kan worden.

Drie typen kennis

Als onderzoekers kunnen we potentieel een bijdrage leveren aan drie typen kennis: systeemkennis, doelkennis en transformatiekennis (zie kader). **Systeemkennis**, daar zijn we traditioneel goed in en op basis van systeemkennis weten we welke partijen we bij elkaar moeten brengen en kunnen we scherpe vragen stellen. Waarbij we niet de illusie hebben dat we als onderzoekers een master view hebben. We kunnen bijdragen aan **doelkennis** door ambiguïteit, overeenkomsten en verschillen in doelen in kaart te brengen. Op basis van systeemkennis kunnen we d.m.v. backcasting bijdragen aan een geïnformeerde besluitvorming. We kunnen bijdragen aan het articuleren van transitiepaden o.b.v. doel- en systeemkennis. Concrete methodieken die daarbij ingezet kunnen worden zijn o.a. back casting, discours analyse, polarisatie van belangen, analyse van dilemma's.

Drie typen kennis

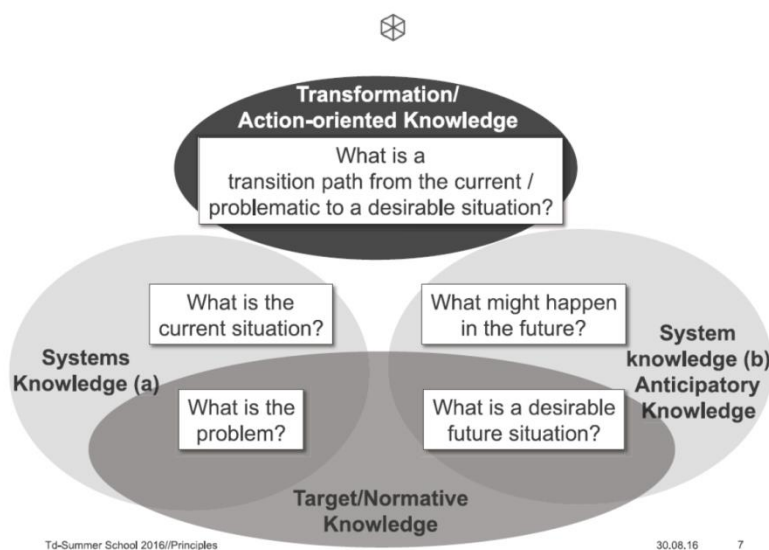
De drie-typen-kennis typologie maakt onderscheid tussen (twee vormen van) systeemkennis, transformatiekennis en doelkennis.

Kort gezegd beantwoordt systeemkennis de vraag 'wat is' (beschrijvende variant) of 'wat kunnen we verwachten in de toekomst?' (geëxtrapoleerde variant). Systeemkennis is van belang binnen een goed geïnformeerd besluitvormingsproces, omdat het inzicht geeft in de aard van problemen (nu en in de toekomst) en in de mogelijke toekomstige oplossingsrichtingen.

Systeemkennis alleen is echter niet voldoende. De vraag wat als een probleem wordt ervaren en wat een wenselijke toekomstige situatie zou kunnen zijn, heeft ook een normatieve component, is afhankelijk van de waarden die we belangrijk achten. De vraag 'wat is het probleem?' en de vraag 'wat is een gewenste toekomstige situatie' vergt daarom naast systeemkennis ook normatieve of doelkennis.

Een derde vorm van kennis betreft transformatiekennis. Transformatiekennis beantwoordt de vraag 'wat kunnen we?', of 'hoe komen we van de bestaande situatie naar de gewenste situatie'. Transformatiekennis kan de vorm aannemen van technische oplossingen, maar ook van organisatieverandering, cultuurverandering, nieuwe wetgeving etc. We kunnen mooie ideeën hebben over een gewenste toekomst, maar als we geen idee hebben hoe daar te komen, schiet die doelkennis te kort.

In een besluitvormingsproces komen systeemkennis, doelkennis en transformatiekennis samen en onderzoekers kunnen – net als andere betrokken partijen - aan alle drie de typen kennis een bijdrage leveren.

Bron: Daniel Lang

De rol van onderzoek binnen een domein in transitie

Kenmerkend van een domein in transitie is de dynamiek en de vele onzekerheden die spelen. Meerdere partijen zijn tegelijkertijd in beweging en wederzijds van elkaar afhankelijk. Er is niet één partij die de regie voert, niemand heeft het totale overzicht. Voortgaand inzicht en voortgaand onderzoek betekent dat de systeemkennis voortdurend verandert. Ook de doelkennis (gewenste toekomstbeelden) veranderen voortdurend, deels ook weer in reactie op voortschrijdend inzicht in systeemkennis en transformatiekennis. Om als onderzoeker in zo'n dynamisch en onzeker domein toch een relevante bijdrage te kunnen leveren (een die de besluitvorming en betekenisgeving verbetert) is het nodig om voortdurend afgestemd te zijn met betrokken partijen, zodat duidelijk is welke kennis op welk moment de besluitvorming en betekenisgeving kan verbeteren.

Gewenste rol

We ambiëren een rol als reflexieve participant in bestaande processen en overlegstructuren waarin ‘Samen vernieuwend organiseren van de Amsterdamse watercyclus’ een rol speelt of centraal staat. We kunnen daarbij ook een rol spelen in de procesregie, maar niet in een trekkende rol. Dat vergt teveel middelen en daarmee wordt het proces teveel afhankelijk van de actieve trekkende rol van ons als onderzoekers.

Wat het oplevert

Een rol als reflexief participant dwingt je als onderzoeker om je inzichten toe te passen. Toepassing van je inzichten is een check op de externe validiteit van je onderzoek en kan tot interessante nieuwe inzichten en nieuwe onderzoeksvragen leiden.

De rol van reflexief participant geeft je de gelegenheid om inzichten makkelijker te delen met betrokken actoren. Bekendheid met de context leidt tot betere timing en het leren overbruggen van taalverschillen en vergroot de kans dat onderzoek maatschappelijke impact heeft. Als reflexieve participant heb je meer gelegenheid tot beïnvloeding van het proces.

Wat het kost

De rol van reflexief participant kost veel tijd en levert relatief weinig concrete output in de vorm van onderzoeksresultaten, papers e.d. Als reflexief participant moet je meebewegen in een dynamische omgeving, dat kan ten koste gaan van een systematische onderzoeksaanpak en het vasthouden van een langere onderzoekslijn.

Conditie voor de rol van reflexief participant

Om de rol van reflexief participant te kunnen vervullen is het nodig om actief mee te doen in het ‘samen vernieuwen van de watergovernance’. We moeten ons een positie verwerven en het spel beïnvloeden. Daarvoor hebben we legitimiteit nodig bij de betrokken actoren en moeten we onze meerwaarde kunnen laten zien. Dat kan alleen door aan te sluiten bij activiteiten/initiatieven van betrokken actoren. Daarbij moeten we voorkomen dat we ons eenzijdig verbinden met een van de betrokken actoren, omdat we daarmee onze neutrale buitenstaanders positie dreigen te verliezen. We willen ons verbinden met Waternet, de gemeente Amsterdam, Alliander en de burgers van Amsterdam. We hebben niet de positie, middelen en kennis van de context om betrokken actoren zelf actief bij elkaar te brengen. We laten daarom de brede strategie van community building via de kenniswerkplaatsen los.

Gezien de beperkte middelen die we hebben is het ook nodig om inhoudelijk meer focus aan te brengen. We doen dat door voor 2018 ons te beperken tot het thema ‘Samen vernieuwend organiseren van thermische energie in de Amsterdamse watercyclus’.

We moeten zoeken naar manieren om de meerwaarde die de rol van reflexieve participant oplevert, zichtbaar te maken.

We moeten zoeken ervoor zorgen dat we – ondanks dat we meebewegen in een dynamische context – ook de langere termijn onderzoekslijn vast houden. Concreet is de uitdaging om in 2018 voort te

bouwen op de onderzoeksresultaten van 2017, terwijl we inhoudelijk het thema van decentrale watersanitie los laten en ons nu gaan richten op het thema thermische energie. Het nieuwe thema kan worden opgevat als een casus van hetzelfde verschijnsel, namelijk de transitie naar een circulaire stad. We blijven dus dezelfde onderzoeksvragen bestuderen over samen vernieuwend organiseren, maar dan aan de hand van een iets andere praktijk. Overigens kunnen we binnen deze casus aan verschillende concrete projecten of locaties bijdragen/onderzoeken waar aan thermische energie uit de watercyclus wordt gewerkt.

Vervolgstappen en afspraken

Verbinding maken

Een viertal gremia/initiatieven zijn geïdentificeerd waar we de komende tijd verbinding gaan leggen met Waternet, de gemeente, Alliander en het bredere publiek om te gaan exploreren hoe ons onderzoek/expertise/vaardigheden kunnen bijdragen en we een legitieme positie als reflexieve participant kunnen verwerven:

- Innovatieprogramma 'Waternet als energieleverancier', Nicolien gaat in gesprek met Otto Reinstra;
- Evaluatiesessie Amsterdam circulair (2 november), Maarten gaat daar heen;
- Geplande gezamenlijke workshops van Alliander en Waternet, Michaela en een student van Ellen gaan daarheen;
- Pakhuis de Zwijger programma's uit de series LabGov, New Democracy, de Circulaire Stad. Laurens overlegt met Joachim Meerkerk.

Kenniswerkplaatsen cancelen

De kenniswerkplaats van 29 november wordt gecancelled om tijd vrij te maken voor de nieuwe actielijnen. KWR organiseert in december nog een bijeenkomst over de toekomstvisies circulaire economie (vanuit het programma BTO-WICE). Een optie is om deze als Kenniswerkplaats te positioneren. We moeten er wel voor waken om naar betrokkenen een helder beeld te schetsen van onze nieuwe koers en ambities.

Nieuwe onderzoeksactiviteiten 2018

De vier werkpakketten blijven een zinvolle inhoudelijke indeling dus die houden we vast. Maar we zullen het onderscheid wat losser benaderen en kijken meer ad hoc wie op welk moment waar een zinnige bijdrage kan leveren. Werkpakketleiders blijven wel primair aanspreekpunt en verantwoordelijk voor het inhoudelijke perspectief van hun thema.

We spreken af dat we de onderzoeksactiviteiten in 2018 afstemmen met de actoren binnen de bovengenoemde gremia en initiatieven. Daarmee zorgen we voor relevantie en creëren we een legitieme positie voor onszelf binnen deze gremia en initiatieven.

Communicatie en coördinatie

De ambitie om meer in afstemming met de betrokken actoren en meer integraal (over grenzen van WP's heen) de onderzoeksactiviteiten vorm te geven vraagt veel van de onderlinge communicatie en

coördinatie. Andrew komt met een voorstel hoe dit effectief en efficiënt te laten verlopen, bijvoorbeeld met behulp van een platform als Slack of Trello.